

Het moeilijke probleem van het bewustzijn

In de afgelopen twee decennia heeft in de Engelstalige filosofie een herleving van het lichaam-geest-probleem plaatsgevonden. Deze herleving is ontstaan doordat tegen de behaviouristische en fysicalistische orthodoxie, die dominant was in de 20^e eeuw, belangrijke argumenten zijn ingebracht. Deze argumenten lijken te betekenen dat bewustzijn niet (volledig) gereduceerd kan worden tot gedrag en/of hersenprocessen. Een beginpunt van deze ontwikkeling is het boek *The conscious mind* uit 1996 van de Australische filosoof David Chalmers. Hij muntte het idee van ‘the hard problem of consciousness’: het probleem dat we subjectief bewustzijn niet kunnen verklaren uit de elektrochemische processen van de hersenen. De argumenten die hij daarvoor gebruikt worden nog steeds bediscussieerd. In het kielzog van Chalmers hebben andere denkers alternatieve theorieën ontwikkeld zoals epifenomenalisme, panpsychisme en eigenschapsdualisme. In deze collegereeks wordt een beeld gegeven van deze nieuwe ontwikkeling. We plaatsen deze in een verband met de historische opkomst van het moderne lichaam-geest-probleem in de 17^e eeuw bij Galilei en Descartes. We vragen ons af wat we onder fysicalisme kunnen verstaan en waarom het lijkt te falen als uiteindelijke opvatting over bewustzijn. We onderzoeken genoemde alternatieve theorieën en de argumenten ervoor en proberen tot een afweging te komen. We bespreken historische denkers als Rene Descartes, Leibniz, Spinoza en Kant en hedendaagse denkers als Chalmers, Nagel, Strawson, McGinn, Goff en anderen.

Opzet van de colleges

- College 1-2: Het ontstaan van het moderne lichaam-geest probleem in de 17^e eeuw: Galilei, Descartes, Hobbes, Spinoza, Leibniz en Kant.
- College 3: Wat is bewustzijn? Definities, Qualia, verklaring
- College 4: Wat is fysicalisme? Hempel's dilemma, identiteitstheorie, emergentisme.
- College 5-6: Problemen met het fysicalisme: zombie-argument, kennis-argument, transparantie-argument, personalistisch argument
- College 7-8: panpsychisme. over de psychische aard van de fysische werkelijkheid, het combinatieprobleem en het bewustzijn van de kosmos.
- College 9: Eigenschapsdualisme. Psychofysische wetten, bewustzijn en de interpretatie van de quantummechanica.
- College 10: Afweging en voorlopige conclusie.

Data, tijden, locatie

10 maandagen

5, 12, 19, 26 okt, 2, 9, 16, 30 nov, 7, 14 dec.

13.15-15.00 uur

Rijksmuseum van Oudheden, Leiden

De opnames van de colleges komen steeds beschikbaar vanaf drie dagen na de colleges. Tot eind januari kunt ze thuis bekijken op een tijd die u uitkomt.

Werkvorm

Hoorcollege met vragen.

Wie de colleges digitaal volgt, krijgt een link naar een opname van de live bijeenkomsten. De opnames kunnen niet worden gedownload; u kunt ze wel meermalen bekijken.

Thuis 2 uur studeren per week.

Er zullen teksten in het Engels worden opgegeven om te bestuderen.

Studiemateriaal

Arnold Ziegelaar, Oorspronkelijk bewustzijn, Isvw Uitgevers, 2016. ISBN 9789491693854, € 28,50.

Presentaties na afloop van de colleges.

Enkele aanvullende teksten.

Kosten

Collegeserie in de zaal € 310,-

Collegeserie in digitale vorm € 230,-

Bij de prijzen zijn de digitale bestanden van de syllabus en de powerpoints inbegrepen. U kunt geen print bestellen.

Docent: Drs. Arnold Ziegelaar

Arnold Ziegelaar is filosoof, docent en auteur. Hij geeft colleges aan HOVO-instellingen en aan het OVP, daarnaast voert hij een filosofische praktijk die individuele gesprekken, socratisch gesprekken en thematische groepsgesprekken aanbiedt. Zijn interessegebied ligt bij metafysica, levensfilosofie en kunstfilosofie. Hij publiceerde o.a. de boeken Oorspronkelijk bewustzijn (2016) en Aardse mystiek (2015). Hij doet als buitenpromovendus onderzoek aan de Universiteit Leiden.